

Scandia

TIDSKRIFT FÖR HISTORISK FORSKNING
Årgång 2026 • band 92 • häfte 1

Redaktör & ansvarig utgivare
Docent Martin Ericsson

Redaktionssekreterare
Docent Andrés Brink Pinto

Webbredaktör
Fil.dr Sara Ellis Nilsson

Ekonomi- & prenumerationsansvarig
Professor emeritus Lars Edgren

Övriga redaktionsmedlemmar/styrelse
Docent Liesbeth Geevers, ordförande
Professor emeritus Hanne Sanders, Lunds universitet
Biträdande professor Stefan Nyzell, Malmö universitet
Ph.d. Morten Fink-Jensen, Københavns universitet
Ph.d. Lene Sofie Bak, Københavns universitet
Fil.dr Robert Nilsson Mohammadi, Malmö universitet
Professor Lisa Hellman, Lunds universitet
Fil.dr Kristiina Savin, Lunds universitet
Fil.dr Ylva Grufstedt, Malmö universitet
Docent Fredrik Alfvén, Malmö universitet
Fil.dr Johannes Ljungberg, Københavns universitet

© Stiftelsen Scandia

Förlag och grafisk form
Universus Academic Press, Christer Isell

Omslag
Gabriella Lindgren

Engelsk språkgranskning
Rikard Ehnsjö

Omslagsbild
Ungsocialister samlade till möte i Lunds Folkets park, juni 1909.
Ur Karl Fernström, *Ungsocialismen: En krönika* (Stockholm 1950), s. 242.

Tryck
Mediatryck, Lund
www.mediatryck.lu.se

Innehåll

Redaktören har ordet <i>Martin Ericsson</i>	5
Stormaktstiden genom tiderna: En historiografisk skiss <i>Harald Gustafsson</i>	11
Handlingens propaganda och dess gränser: Ungsocialisterna i Skåne 1906–1908 <i>Fredrik Egefur</i>	33
Den kultiverade kärleken: En mikrohistorisk brevundersökning om en mor till två förlovande söner i svenskt högreståndsskikt 1918–1921 <i>Agardh Hjärne</i>	60
Scandinavian Children "Out-of-Place"? Historical Perspectives on Contested Repatriations of Scandinavian Children Born of War <i>Martina Koegeler-Abdi</i>	91
Scandia debatt Sverigedemokraternas vitbok skiktar sanningen <i>Julia Håkansson</i>	119
Scandia introducerar Automatiserad texttolkning och bearbetning med stora språkmodeller: Källor från Nya Sverige <i>Gerard Farrell</i>	129
Scandia utblick Modehistoria: Det på ytan ytliga? <i>Emma Severinsson</i>	145
Recensioner Monografier Aaron Isaac: Sverige förste jude <i>Carl Henrik Carlsson. Recenserad av Henrik Rosengren</i>	156
Historiedidaktik och historieundervisning: Förutsättningar, utmaning, möjligheter <i>Niklas Ammert, Kristina Kakoulidou, David Rosenlund. Recenserad av Mikael Berg</i>	157
Efterkrigstider <i>Urban Lundberg. Recenserad av Björn Lundberg</i>	160
Kvinnoriket: Historien om kvinnor i Sverige under tusen år <i>Sara Backman Prytz. Recenserad av Emma Severinsson</i>	161

Kärlekens tid: Dröm och verklighet under två tusen år <i>Magnus Västerbro. Recenserad av Christina Douglas</i>	163
En herre på visit: Sällskapslivet i bourgeoisieens formering i Sverige och Finland under 1800-talet <i>ekke Stadin. Recenserad av Eva Helen Ulvros</i>	165
Longing for the Scaffold: Interpretations of and Reactions to Crimes Committed in Order to be Executed <i>Martin Bergman. Recenserad av Tyge Krogh</i>	167
Antologier	
Det dolda universitetet: Militär forskning i kalla krigets Sverige <i>Eric Bergelin, Per Lundin & Niklas Stenlås (red.). Recenserad av Karl Haikola</i>	169
Weaving it together: Histories of the textile industry in Sweden and international Perspectives <i>Pål Brunnström och Simon Sirenus Frohlund (red.). Recenserad av Marie Ulväng</i>	172
Avhandlingar	
Att skola entreprenörer: Ung Företagsamhet och den svenska skolans omvandling 1980–2011 <i>Evelina Kallträsk. Recenserad av Joakim Landahl</i>	174
Vad gör museipedagogen och föremålen med historien? Historieundervisning på fyra kulturhistoriska museer 2015–2017 <i>Madeleine Larsson. Recenserad av Margit Eva Jensen</i>	176
När svensk tekoindustri konkurrensutsattes: Arbetsgivarorganisationer inför föränderliga marknadskontexter 1955–1995 <i>Susanne Berghofer. Recenserad av Marie Ulväng</i>	178
På samma klot? Lantbrukskunskaer i 1720-talets Sverige <i>Linnea Bring Larsson. Recenserad av Asger Wienberg</i>	181
Mindre uppmärksammade historiska jubileer <i>Teckning av Fredrik Tersmeden</i>	185

Redaktören har ordet

Martin Ericsson

Detta nummer av *Scandia* är mitt första som chefredaktör. Jag tar över efter professor Wiebke Kolbe, som nu har avslutat sitt långa och framgångsrika redaktörskap. Wiebke har varit en kunnig, engagerad och på alla sätt föredömlig ledare för tidskriften, och det känns ansvarstyngt att följa i hennes fotspår. Stort tack, Wiebke, för din fina insats för *Scandia* under de gångna åren!

Jag avser att bedriva mitt eget redaktörskap i en anda av framstegsvänlig konservatism. Det innebär att nästan ingenting kommer att förändras, samtidigt som allt kommer att bli bra. *Scandia* kommer att fortsätta att vara öppen för forskningsartiklar av hög kvalitet och stark historievetenskaplig relevans, precis som i föreliggande nummer:

Harald Gustafsson inleder med en historiografisk uppsats om begreppet ”stormaktstiden” – ett begrepp som det är lätt att ta för givet i vår svenska historiekultur idag, men som har en spännande och delvis oväntad historia. Gustafsson menar att stormaktsterminologin introducerades i svensk historieskrivning under perioden runt 1880, och han följer begreppets öden och äventyr genom historiska översiktsverk och universitetsläroböcker.

Fredrik Egefur griper sig an ett helt annat ämne genom att detaljstudera en idag tämligen bortglömd del av den radikala svenska arbetarrörelsen: ungsocialisterna. I början av 1900-talet utgjorde ungsocialisterna ett skarpt alternativ till reformismen inom rörelsen, och de agerade konfrontativt och uppseendeväckande med ”handlingens propaganda” som ideologisk ledstjärna. Egefur skriver om deras kampmetoder och undersöker var gränsen gick för politiskt våld bland skånska ungsocialister åren 1906–1908.

Agardh Hjärne behandlar nästan samma tidsperiod, men fokuserar på ett helt annat samhällsskikt. Genom en mikrohistorisk undersökning av ett mycket spännande brevmaterial undersöker han normer för förlovningar och äktenskap inom svensk högreståndsmiljö 1918–1921. Vilken typ av kapital (ekonomiskt eller symboliskt) sågs som eftersträvanvärt vid valet av partner? Hur hanterades relationer mellan män från en högreståndsmiljö och kvinnor från andra samhällsgrupper?

Martina Koegeler-Abdi skriver numrets fjärde och sista uppsats. Ämnet är av hög relevans också för vår egen samtid: barn som fötts av föräldrar som betraktats som fiender och/eller militära motståndare, till exempel danska barn födda under eller strax efter andra världskriget med tyska ockupations-soldater som fäder. Vilket ansvar bör staten ta för dessa barn? Liknande

frågor har aktualiserats i de senaste årens debatt om Sveriges ansvar för att hämta tillbaka barn till kvinnor som deltagit i Isis krigföring i Syrien.

Att historia är ett ämne med hög samtidsrelevans syns också i numrets debattartikel. Där granskar Julia Håkansson den så kallade vitbok som Sverigedemokraterna, den svenska fascismens ideologiska och partiorganisatoriska arvtagare, publicerade 2025. Håkanssons artikel är så vitt jag känner till den första djuplodande vetenskapliga granskningen av denna skrift, och jag är glad att kunna publicera den i *Scandia*.

Under rubriken ”*Scandia* introducerar” återfinns en artikel av Gerard Farrell. Den behandlar en fråga som kommer att ställas allt oftare under de kommande åren: Hur kan historiker arbeta med AI och digitala språkprogram vid analys av äldre handskrifter? Vilka möjligheter och utmaningar finns med sådana metoder? Farrell diskuterar detta med utgångspunkt i arkivhandlingar rörande koloniprojektet Nya Sverige under 1600-talet.

Avslutningsvis skriver Emma Severinsson en introducerande text om modehistorisk forskning under rubriken ”*Scandia* utblick”. Modehistorisk forskning kan bedrivas inom flera ämnesmässiga discipliner, till exempel modevetenskap och historia. Severinssons artikel är en god ingång till det modehistoriska fältet och bör läsas av var och en som vill få en översikt.

I vanlig ordning innehåller numret även en stor recensionsavdelning med recensioner av vetenskapliga avhandlingar, monografier och antologier om nordisk historia. Andrés Brink Pinto har här gjort ett starkt arbete som recensionsredaktör.

Avslutningsvis: *Scandias* 100-årsjubileum närmar sig. Tidskriften grundades av Lauritz Weibull 1928, och detta kommer naturligtvis snart att uppmärksammas. Mer information om jubileet kommer. Himmel och jord må brinna – *Scandia* står kvar!

Martin Ericsson

Medverkande i detta nummer

FREDRIK EGEFUR (f. 1975) är filosofie doktor i historia och forskare vid institutionen för samhälle, kultur och identitet vid Malmö universitet samt arkivchef för Arbetarrörelsens arkiv i Skåne. Han disputerade 2020 vid Lunds universitet på avhandlingen *Gränslösa rörelser för fred 1889–1914: Aktörskap, strategi och begreppsvärld hos socialistisk och liberal fredsaktivism*, som ges ut i engelsk version av Brill 2026. Artikeln om de svenska ungsocialisterna och synen på våld som politiskt medel ingår i hans postdoktorprojekt och Egefur arbetar just nu på en bok om den ungsocialistiska rörelsen. Efter disputationen har Egefur publicerat flera studier om sociala rörelser, bland annat om husockupationer i Malmö på 1980-talet, den svenska fredsrörelsen 1945–2025, mobiliseringarna kring unionsupplösningen 1905 samt om mer arkivteoretiska frågor. Adress: Arbetarrörelsens arkiv i Skåne, att: Fredrik Egefur, Porslinsgatan 3, 211 32 Malmö; e-post: fredrik.egefur@malmo.se.

GERARD FARRELL (b. 1975) is a research fellow at the Department of History, Trinity College Dublin, Ireland, where he received his PhD in 2015. In addition to this he has qualified as an archivist at Uppsala University in 2021. His monograph *The 'mere Irish' and the Colonisation of Ulster* was published in 2017 by Palgrave Macmillan and his research interests include the Ulster plantation and the Cromwellian land settlement, particularly as aspects of English expansion in the Atlantic world during the seventeenth century. His recent work has focused on entangled empires with a focus on the interaction of the Dutch, Swedish and English in America. His most recent publication is: "The Irish and the Economy of Plantation Ulster" in *Proceedings of the Royal Irish Academy* (2022:122C). Address: History Department, Trinity College Dublin, Dublin 2, Ireland; email: farrelgn@tcd.ie.

HARALD GUSTAFSSON (f. 1953) är professor emeritus i historia vid Lunds universitet. En stor del av hans forskning har behandlat nordisk tidigmodern historia, som i *Political Interaction in the Old Regime: Central Power and Local Society in the Eighteenth-Century Nordic States* (Lund 1994) och *Gamla riken, nya stater: Statsbildning, politisk kultur och identiteter under Kalmarunionens upplösningsskede 1512–1541* (Stockholm 2000). Teman har ofta varit interaktion och statsbildning, som i *Makt och människor: Europeisk statsbildning från medeltiden till franska revolutionen* (Göteborg & Stockholm 2010). Adress: Lunds universitet, Historiska institutionen, Box 192, 221 00 Lund; e-post: harald.gustafsson@hist.lu.se.

AGARDH HJÄRNE (f. 1999) har sedan hösten 2024 samarbetat med Helsingborgs museum, bland annat som skribent för *Helsingborgs stadslexikon*, och anlätades hösten 2025 som författare till museets kommande bok om offentlig konst i Helsingborgs kommun. "Den kultiverade kärleken" lades ursprungligen fram som kandidatuppsats vid Lunds universitet våren 2023, men förkortades och ombearbetades till denna artikel i juli 2024. Våren 2025 lade han fram sin masteruppsats "Att inte ge sig: En mikrohistorisk studie om en ung kvinnas dagböcker från Helsingborg 1941–1945" där det mikrohistoriska greppet utvecklades. Han har även en kandidatexamen i litteraturvetenskap; e-post: agardh.hjarne@mail.com.

JULIA HÅKANSSON (f. 1990) är postdoktor i museologi vid Lunds universitet och Kulturen i Lund. Hon disputerade 2023 med en avhandling i historia och historiedidaktik vid Malmö universitet med titeln *Historia och nationalism: Sverigedemokraternas och Dansk Folkepartis historiska berättelser*. Avhandlingen har även getts ut i populärvetenskaplig version med titeln *I fäderns spår för framtida segrar: Sverigedemokraterna, historia och nationalism*. Hennes forskningsintressen och publikationer handlar om relationerna mellan historia, berättelser och nationalism. Hon forskar just nu om hur Förintelsen och andra världskriget skildras i museiutställningar i Skandinavien samt, i ett annat forskningsprojekt, om Skånelandskapens historia i svensk och dansk historiekultur. Adress: Lunds universitet, att: Julia Håkansson, Box 192, 221 00 Lund; e-post: julia.hakansson@kultur.lu.se.

MARTINA KOEGELER-ABDI (b. 1985) is a researcher at the Human Rights Studies Division of the Department of History at Lund University. She defended her PhD dissertation thesis on the cultural histories of Arab American womanhood (1893–1967) at the University of Copenhagen in 2018. Building on her background in Transnational American Studies, she has published in recent years on the politics of family secrecy, WWII family histories and the rights of children born of war in Scandinavia. Her publications includes articles on "Family Secrecy: Experiences of Danish German Children Born of War, 1940–2019" in the *Journal of Family History* (2021 47:3); on "'Brown Babies' in post-WWII Denmark: A Case Study of the Vulnerabilities of Adopted Children Born of War" in the *JAAAS* journal (2022) or "Parents and the NSU: Secrecy in National Socialist Youth Work in Denmark, 1932–1945" in the *Scandinavian Journal of History* (2023 48:1). Adress: Human Rights Studies, Department of History, Lund University, Helgonavägen 3, Lund, Sweden; email: martina.koegeler-abdi@mrs.lu.se.

EMMA SEVERINSSON (f. 1984) är filosofie doktor i historia och lektor i modevetenskap vid Lunds universitet. Hon disputerade 2018 med avhandlingen *Moderna kvinnor: Modernitet, femininitet och svenskhet i svensk veckopress 1920–1933*. Hennes senaste publikationer handlar om dam- och herrmode och skönhetskultur med perspektiv på klass, genus, svenskhet och generation. I projektet *Mode i folkhemmet* undersöker hon mode och kläders betydelse för konstruktioner av svenskhet och respektabilitet. I ett annat projekt studerar hon skönhetsingreppens tidiga historia i Sverige. Adress: Lunds universitet, att: Emma Severinsson, Kulturvetenskaper, Box 192, 221 00 Lund; e-post: emma.severinsson@kultur.lu.se.

Recensenter

HENRIK ROSENGREN, prof. i historia, Lunds universitet

MIKAEL BERG, docent i pedagogiskt arbete, Högskolan Dalarna

BJÖRN LUNDBERG, docent i historia, Lunds universitet

EMMA SEVERINSSON, fil.dr i historia, Lunds universitet

CHRISTINA DOUGLAS, docent i historia, Försvarshögskolan

EVA HELEN ULVROS, prof. emerita i historia, Lunds universitet

TYGE KROGH, fil.dr i historia, seniorforskare, Rigsarkivet

KARL HAIKOLA, fil.dr i historia, Lunds universitet

MARIE ULVÄNG, docent i ekonomisk historia och modevetenskap,
Stockholms universitet

JOAKIM LANDAHL, prof. i pedagogik, Stockholms universitet

MARGIT EVA JENSEN, fil.dr i historia och pedagogik, Københavns
Professionshøjskole

ASGER WIENBERG, doktorand i historia, Lunds universitet